

Report out Dual use

TBIC | Thema's voor transitie
VOOR | De raad van Bestuur
23 oktober 2026

HET DILEMMA IN ÉÉN ZIN

Zou Triodos Bank haar criteria voor dual-use-technologie verder moeten verfijnen en aanscherpen? De groep koos tussen twee opties.

- **Optie 1**: huidige criteria handhaven. Triodos sluit wapens uit én toeleveranciers van onderdelen die zowel speciaal voor wapens zijn gemaakt (tailor-made) als essentieel zijn voor de werking ervan. Verder aanscherpen zou ontwikkelingen in zorg en duurzame energie belemmeren; de bank heeft meer impact door het maatschappelijk debat over militarisering te beïnvloeden.
- **Optie 2**: criteria verder verfijnen. Triodos onderzoekt aanvullende instrumenten, zoals een intentie-screening (promoot een bedrijf militaire toepassingen actief als groeimarkt?) of een omzetdrempel voor militaire toepassingen of afnemers, om de belofte 'wapenvrij' waar te blijven maken.

Belangrijk om in het achterhoofd te houden bij het lezen van wat volgt: 'verfijnen' betekende in de zaal niet voor iedereen hetzelfde. Voor een deel van de groep betekende het 'strenger', voor een ander deel juist 'slimmer en werkbaarder': meer kijken naar intentie en gebruik, minder naar het product zelf. Over het principe, geen private financiering van wapens, was vrijwel iedereen het eens.

SENTIMENT IN CIJFERS

Negentien deelnemers schreven aan het begin een individuele kaart en zetten een kruis op de lijn tussen Optie 1 (links, huidige criteria handhaven) en Optie 2 (rechts, criteria verder verfijnen). Hoe dichter bij het midden, hoe minder uitgesproken de keuze.

Positie op de waslijn	Begin (kaarten)	Einde (zaal)	Online
Optie 1: handhaven	4	8	37
Neigend naar Optie 1	2		
In het midden / twijfel	2	3	20
Neigend naar Optie 2	7		
Optie 2: verfijnen	4	7	45
Totaal	**19**	**18**	**102**

Bij de eindstemming in de zaal en online kon alleen gekozen worden voor Optie 1, Optie 2 of twijfel. Daarom staan in die kolommen geen tussenposities. Eén deelnemer zette op de kaart twee kruisjes, met een pijl naar de kant van Optie 1.

Aan het begin neigden dus 11 van de 19 deelnemers naar verfijnen en 6 naar handhaven. Bij de afsluitende stemming in de zaal lag dat anders: 8 stemmen voor Optie 1, 7 voor Optie 2 en 3 keer twijfel.

Online koos 36% voor Optie 1, 44% voor Optie 2 en twijfelde 20%. Online lag het zwaartepunt dus bij verfijnen, in de zaal kantelde het beeld licht richting handhaven. Dat kan op twee dingen duiden:

1) Mensen zijn tijdens de sessie opgeschoven. Op de kwartetformulieren gaven de meeste deelnemers aan niet of nauwelijks van mening te zijn veranderd; één kwartet meldde een kleine verschuiving en één deelnemer verplaatste zichtbaar het kruisje op de kaart. Een grote beweging lijkt het daarom niet.
2) Het woord 'verfijnen' werd verschillend gelezen. Op de kaarten kozen veel mensen voor verfijnen in de betekenis van 'werkbaar actualiseren' ('Verfijnen betekent voor mij niet: nog strenger moeten'). In de gesprekken werd duidelijk dat Optie 2 ook 'aanscherpen' inhoudt. Wie vooral nuance zocht, herkende zich bij de eindstemming mogelijk eerder in Optie 1 of in twijfel. Dit kunnen we niet met zekerheid vaststellen.

Wat verder te merken was: de argumenten voor handhaven waren vooral praktisch (haalbaarheid, beperkte kennis en middelen, ruimte voor waardevolle innovatie), die voor verfijnen vooral principieel (de belofte aan klanten waarmaken, extra waakzaamheid in deze tijd). Bijna niemand stelde de wapenuitsluiting zelf ter discussie. Eén op de vijf online stemmers twijfelde.

Wat de stemming eigenlijk zegt

Een betrokken groep klanten, kenners en betrokkenen is het over het principe eens: wapens financieren is geen taak voor private partijen. De verdeeldheid zit in de uitvoering. Moet Triodos de lat hoger leggen om de belofte 'wapenvrij' geloofwaardig te houden, of raakt de bank dan verstrikt in een onuitvoerbare zoektocht naar elke chip die ooit in een wapen kan belanden? Tijdens de middag verschoof het gesprek van 'strenger of niet' naar 'anders kijken': van het product naar de intentie van het bedrijf en het daadwerkelijke gebruik. Dat is een signaal dat een slimmer instrument op meer draagvlak kan rekenen dan een langere uitsluitingslijst.

VIJF DRAGENDE INZICHTEN

Door de duo's, de kwartetten en de plenaire terugkoppeling heen kwamen vijf inzichten steeds terug. Ze gaan minder over de vraag óf Triodos strenger moet worden, en meer over waar je naar kijkt en wat haalbaar is.

1. Van product naar intentie en gebruik

Het breedst gedeelde inzicht van de middag: 'dual use is van alle tijden'. Buitenboordmotoren die voor vissers in Jemen zijn gefinancierd, vervoeren nu soldaten; drones vervoeren bloed tussen ziekenhuizen, maar er kan ook een bom onder hangen; een bierbrouwer schakelde in de coronatijd binnen een week over op handgel. Het criterium 'tailor-made' noemden meerdere groepen daarom 'niet onderscheidend meer'. Wat telt, is de primaire intentie van het bedrijf, het verdienmodel, aan wie het levert en wat er daadwerkelijk met het product gebeurt. Genoemde instrumenten: een intentieverklaring ('geen bindend contract, maar wel zwart op wit'), toetsing aan de mensenrechtenrichtlijnen van de VN en de OESO, en een drempelwaarde waarop de bank acteert als het gebruik verschuift ('als 90 procent van die drones naar een oorlogsgebied gaat, trek je je terug').

2. Willen versus kunnen: de haalbaarheidsvraag

Vrijwel alle groepen worstelden met de uitvoerbaarheid. Is Triodos niet te klein om veel tijd en mensen te steken in steeds complexere screening? Bedrijven maken hun afnemers vaak niet bekend, en kennis veroudert snel ('wat als elke fabrikant dual use by default gaat maken?'). Tegelijk klonk een krachtig tegengeluid: 'als je een belofte doet en het wordt moeilijker die na te komen, moet je harder je best doen'. Eén duo vond elkaar in de formule 'naar beste inzicht en haalbaarheid verantwoordelijkheid

nemen'; een ander duo zag Triodos juist als de bank die hier voorop kan lopen en een nieuwe standaard kan zetten. Een open vraag uit één kwartet: wordt beoordelen juist eenvoudiger als je strenger bent?

3. Te streng uitsluiten raakt juist de goede innovatie

Halfgeleiders voor zonnepanelen, drones voor gewasmonitoring en reddingsoperaties, technologie voor de zorg: veel deelnemers waren het gevoeligst voor het argument dat een te strikte lijn waardevolle innovatie raakt. 'Niet roekeloos, wel hoopvol investeren', schreef iemand. Tegelijk werd erkend dat innovatie altijd risico's kent (ook de energietransitie leunt op kritieke mineralen en mijnbouw) en dat je consequenties moet verbinden aan 'de verkeerde afslag' als een bedrijf die toch neemt.

4. De wereld verandert, en de vraag is breder dan de criteria

'Het is 2026, niet 2000.' Meerdere deelnemers wezen op de toenemende dreiging, ook in Europa, en waarschuwden dat Triodos niet wereldvreemd of naïef moet worden ('waar staat de bank na de oorlog?'). Anderen zagen juist reden voor extra waakzaamheid nu de politieke druk richting militarisering toeneemt. Verschillende groepen vonden de vraag 'te smal' en zochten een breder antwoord: zet als Triodos in op maatschappelijke weerbaarheid (samenredzaamheid, noodsteunpunten, voedsel- en energiezekerheid) en op thema's die nu minder geld krijgen omdat budgetten naar defensie verschuiven. Ook werd het moedig genoemd dat Triodos dit dilemma openlijk voorlegt.

5. Niet alleen uitsluiten: in gesprek blijven en blijven toetsen

Naast handhaven en verfijnen tekende zich een derde weg af. 'Engagement boven uitsluiting', schreef een deelnemer op de kaart. Een kwartet zag het in gesprek blijven met bedrijven juist als een rol van de bank: zo kun je invloed uitoefenen op wat een bedrijf met zijn technologie doet. Daarbij hoort het besef dat een beoordeling geen eenmalig moment is. Intenties van bedrijven en eigenaarsstructuren kunnen veranderen, en een product kan later een heel andere toepassing krijgen. Meerdere groepen pleitten daarom voor blijven toetsen na de investering en je zo nodig terugtrekken. Eén kwartet noemde de keerzijde een 'duivels dilemma': als je je terugtrekt, heb je al bijgedragen aan de opbouw van het product. Eén duo vatte het samen als de 'tijdelijkheid van een beslissing'. De laatste groep gaf aan dat er 'meer organisaties zijn die het goede willen doen. Zoek elkaar op en kijk wat je samen kunt doen voor sterker gezamenlijk bewustzijn, weerbaarheid en gedeeld toekomstperspectief'.

VIJF VRAGEN DIE OM EEN KEUZE VAN DE BANK VRAGEN

Uit de kwartetten en de vragen aan de Raad van Bestuur kwamen vijf vragen die, als ze niet worden beantwoord, elke verdere standpuntbepaling kwetsbaar maken.

- Belofte. Wat belooft Triodos klanten precies met 'wapenvrij', en waar neemt de bank genoegen mee als volledige controle niet meer mogelijk is? Hoe leg je achteraf uit waarom je in een grijs geval tóch investeerde?
- Instrument. Is een toets op intentie, verdienmodel en afnemers haalbaar en toetsbaar, en bij welke drempel grijpt de bank in als het gebruik van een product verschuift?
- Capaciteit. Welke kennis en mensen vraagt verdere verfijning, en staat die investering in verhouding tot de extra impact? Wordt het werk met strengere criteria zwaarder of juist eenvoudiger?
- Positionering. Kun je dit dilemma los zien van de missie en de sociale functie van Triodos? Welke rol wil de bank spelen in maatschappelijke weerbaarheid, en hoe verhoudt zich dat tot rendement voor klanten? Meerdere groepen vroegen daarbij om urgentie: de wereld verandert snel.
- Draagvlak. Kan de gemiddelde Triodos-klant deze bocht volgen, en wil hij dat ook? Twee deelnemers stelden die vraag expliciet. Daar staat tegenover dat een deelnemer de 'morele noodzaak als de meest ethische bank' juist het onderscheidende punt van Triodos noemde, en dat een duo Triodos zag als gidsbank voor andere banken. Het reputatierisico werkt dus in twee

richtingen: te ruim wordt gezien als het loslaten van een belofte, te streng als wereldvreemd of naïef.

WAT WE WILLEN MEEGEVEN

De dag was nadrukkelijk geen referendum. Toch ligt er een duidelijk signaal: de groep staat achter het principe van wapenvrij investeren, maar verwacht van Triodos niet zozeer een langere lijst als wel een slimmere manier van kijken. Drie observaties die we meegeven.

- Verschuif de toets van product naar intentie en gebruik. Het criterium 'tailor-made' verliest zijn onderscheidend vermogen. Een aanvullende toets op primaire intentie, verdienmodel en afnemers, met een drempel waarop de bank acteert, kreeg bijval van beide kanten van de lijn. Maak er een doorlopende toets van, gecombineerd met het gesprek met het bedrijf, in plaats van een eenmalige beoordeling.
- Wees open over wat haalbaar is. Leg vast wat 'naar beste weten en kunnen' betekent en benoem waar de grenzen liggen. Dat maakt de belofte 'wapenvrij' geloofwaardiger dan een claim van volledige controle.
- Blijf ook het positieve verhaal vertellen. Meerdere groepen vroegen de bank niet alleen te bepalen wat ze níet financiert, maar ook zichtbaar te investeren in maatschappelijke weerbaarheid en in de transities die geld mislopen nu budgetten naar defensie gaan.

Deze report out is gebaseerd op 19 individuele kaarten, 10 duo-opbrengsten, 5 kwartetformulieren, opnames van één duo- en één kwartetgesprek, de plenaire terugkoppeling en de stemming in de zaal en online.